Bogaty zasób miejsc pokrewnych treścią lub formą z tekstem satyr, zestawiony poniżej aparatu krytycznego, daje nam poznać i ocenić z jednej strony stopień zawisłości Juwenala od poetów poprzedniej epoki, wśród których najczęściej spotykamy się z Wergilim, Horacym i Owidyuszem, z drugiej strony znaczny wpływ, jaki satyry jego wywarły na literaturę późniejszą.

Nakoniec w komentarzu, dokonanym z wzorową sumiennością i ścisłością, złożył wydawca owoce głębokiej znajomości współczesnej epoki i rozległych studyów. Przy pomocy zaś właściwej sobie bystrości i umysłu krytycznego zdołał niejedną wątpliwość usunąć, niejedno miejsce fałszywie lub rozmaicie pojmowane ostatecznie wyjaśnić Dwutomowe dzieło zamykają sprostowania i dodatki, nadto wykaz imion i indeks słów, dokonany przez Fr. Atorfa, tudzież klucz do wstępu i uwag, zawartych w komentarzu.

Bochnia. *W. Schmidt.*

Lityński, Michał: Sycylia. Szkice z podróży. Lwów. Gubrynowicz i Schmidt 1896.

Z wielkiem zajęciem wziąłem książkę p. Lityńskiego do ręki, tem bardziej, że zaledwie przed kilku miesiącami sam odbyłem podróż po Sycylii. Miałem więc w dziele wymienionem z jednej strony wspomnienie tak miłe dla mnie, gdyż przeważnie tesame miejscowości zwiedziłem, z drugiej zaś mogłem porównać swoje wrażenia osobiste z temi, które odniósł autor omawianej książki. P. Lityński podzielił pracę swą na pięć rozdziałów. W pierwszym podał wstęp historyczny i opisał podróż z Neapolu do Palerma, w drugim zawarł opis stolicy Sycylii, omówił najgłówniejsze pomniki architektoniczne (zamek, capella Palatina, St. Giovanni degli Eremiti, katedra) i zabytki umieszczone w Muzeum narodowem, w trzecim rozdziale poświęcił autor swe uwagi pomnikom z Girgenti i wrażeniom, odniesionym w Messynie, w czwartym opisał szczegółowo wschodnie wybrzeże Sycylii (Giardini di Taormina, Catania, Syrakuzy), w piątym opowiedział swą podróż przez sam środek Sycylii, powtórny pobyt w Palermie i wycieczkę do Montreale.

Wstęp historyczny jest przydatny i nawet bardzo wskazany. Omawianie zabytków i pomników staje się zrozumialszem, jeśli opis opiera się o tło historyczne, na którem się rozwinęły, z którego czerpały swój początek i uzasadnienie. Zdaje mi się jednak, że jakkolwiek wstępy te mają być nader treściwe i krótkie, jednak nie powinny samem zrejestrowaniem faktów dawać obrazu zbyt ciasnego i opisu szczupłego. Do takich właśnie zaliczam w omawianej książce na str. 4 zdanie: »Frankowie, Wandalowie, Herulowie Odoakra i Ostrogoci zajmowali po kolei wyspę w całości lub częściowo.« Gdzie była mowa o Gigantach, Cyklopach, Lestrygonach i Lotofagach, treściwość była usprawiedliwiona. Wyszczególnienie ważniejszych pamiątek w każdej miejscowości, zwiedzonej przez autora, jest poprawne, oparte na wynikach badań ściśle naukowych. Cokolwiek ogólnikowym i bez głębszego uzasadnienia wydaje mi się ustęp na str. 75 u dołu, gdzie mowa o żłobkowaniu słupów i skoncentrowaniu siły ku środkowi.

W przekładzie inskrypcyi, przytoczonej na str. 102, zaszły niejakie pomyłki. »Aristias« należy do »Fuficia«, następne wyrazy »et Nonia filia P.

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CHICAGO

B. M.« łączą się razem i znaczą: »i Nonia, córka«, (nie »córka Nonii«) ojcu dobrze zasłużonemu (dom. fecit).« Wyrazów P. B. M. autor nie przetłómaczył.

Z usterek językowych wymieniam: »nieszpór« (dop. l. m.) str. 5, »naprost« zam. »wprost naprzeciw«, »bieg« zam. »biegu« str. 89, »reliefy« zam. »płaskorzeźby«, »garnów« str. 105, »ovo« zam. »uovo« (uovo) str. 8, »sirocco« zam. »scirocco« str. 16. Przytoczone jednak pomyłki nie uwłaczają w niczem pracy autora, czyniącej na czytelniku w ogóle i w całości wrażenie nader dodatnie i korzystne. Z szczególnym naciskiem podnoszę zalety stylu i języka. Język barwny, styl poprawny, opowiadanie gładkie i potoczyste, obrazy piękne, malowane wyrazistemi barwami. W opisy wpląta autor zgrabnie drobne refleksye, mityczne podania (Arethusa i Alpheus), niekiedy zestawia silne kontrasty (rude Angielki, czytające romans w teatrze greckim w Taorminie). Ponad wszystkie opisy celuje wspaniały opis Taorminy plastyką przedstawienia i zaletami stylu.

Kzaków. *St. Rzepiński.*

Hermann Sauppes Ausgewählte Schriften. Mit dem Bilde Hermann Sauppes. Berlin, Weidmannsche Buchhandlung. 1896. 8. VII + 862 str.

Zaraz po śmierci Hermanna Sauppego (* 1808, † 15. IX. 1893) powzięli jego przyjaciele i koledzy myśl uwiecznienia pamięci znakomitego uczonego przez zbiorowe wydanie pomniejszych jego pism. Redakcyę wydawnictwa poruczono Konradowi Trieberowi, znanemu w zakresie starożytności greckich badaczowi, którego wspierali w tej pracy profesorowie F. Blass, W. Dittenberger, R. Hirzel, U. Köhler i U. Wilamowitz-Moellendorff, niemniej jak panna Jadwiga Sauppe i Dyrekcya biblioteki uniwersytetu w Getyndze, którego profesorem przez długie lata aż do śmierci był Sauppe. Z dwóch powodów ma niniejsze wydawnictwo niepoślednie znaczenie, raz że daje nam poznać wielkiego filologa, który z postępem czasu — pomniejsze bowiem prace, w tym zbiorze wydane, następują po sobie w porządku chronologicznym — coraz się bardziej doskonali i coraz szersze obejmuje horyzonty wiedzy filologicznej, a powtóre, że adepci filologii klasycznej wielką mogą odnieść korzyść z gruntownego studyum objętych tym zbiorem prac. Sauppemu — obok innych — zawdzięcza nauka postęp w metodzie, polegający na rozumieniu, że odrzucić należy rękopisy, pochodzące z jednego istniejącego, i tylko najlepszy brać za podstawę krytyki tekstu, zasada, którą Sauppe ściśle przeprowadził wobec rękopisów palatyńskiego X Lizyasza, urbinackiego Γ Isokratesa i paryskiego Σ Demostenesa.

Wybrane pisma Sauppego zawierają prac 83, oznaczonych bieżącemi cyframi arabskiemi, między temi 35 recenzyi różnych wydań i pism z zakresu filologii klasycznej. W tych recenzyach mieści się ogromny zapas erudycyi, bardzo często posuwają one naprzód kwestye, w pracach przez Sauppego omawianych poruszone, szczególnie zaś zawierają dużo przyczynków do krytyki tekstu i egzegezy starożytnych pisarzy. Z prac oryginalnych, które ukazują nam wszechstronność i bystrość umysłu autora, wymieniam w porządku chronologicznym następujące, odznaczające się tak jakością, jakoteż rozmiarami: De causis magnitudinis iisdem et labis Athenarum (str. 17—39 niniejszego

Digitized by Google Original from UNIVERSITY OF CHICAGO